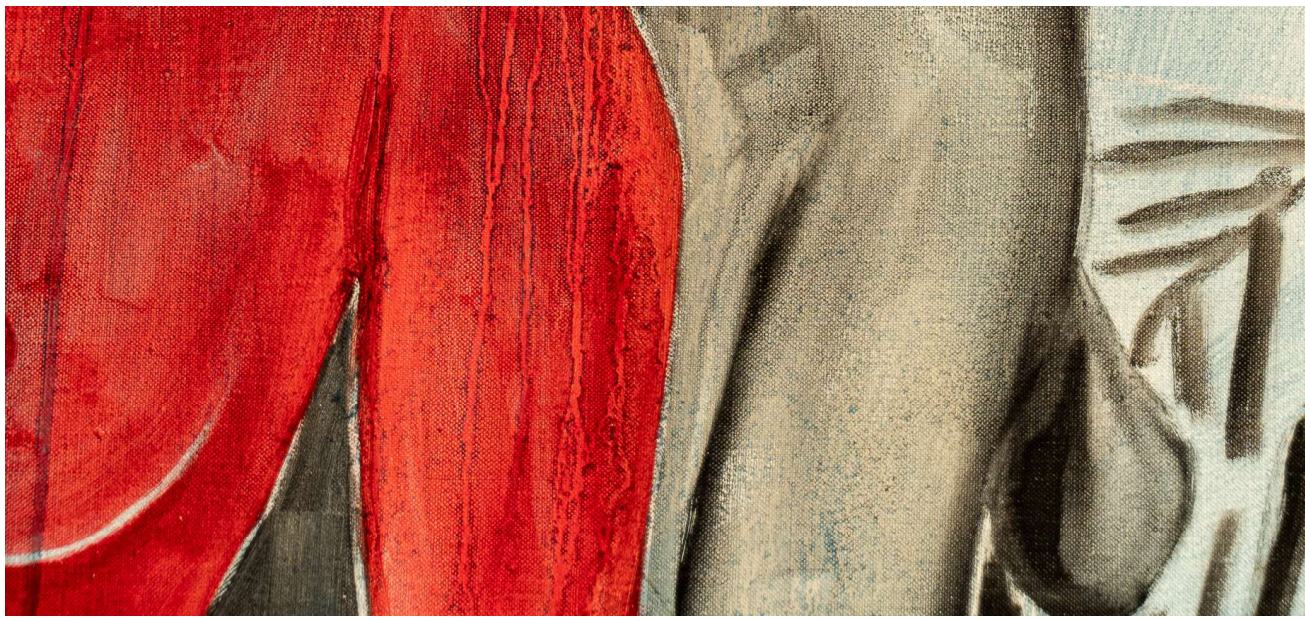


TEMA: HVORDAN FÅR DU



Anne Torpe, Udsnit af *This is not Happening*
FOTO Rine Rodin




ET BÆREDYGTIGT ARBEJDSLIV?

Af Steen Bruun Jensen

Livet som kunstner er meget ofte synonymt med usikker beskæftigelse, midlertidige ansættelser, lave indkomster og manglende arbejdsmæssige rettigheder og pensionsordninger. Undersøgelser viser, at det er svært for kunst- og kulturarbejdere at skabe bæredygtige arbejdsliv under disse vilkår. Flere har andre jobs ved siden af det kunstneriske arbejde, andre forlader branchen helt, nogen har dårlig mental sundhed, og mange har svært ved at få arbejds- og privatliv til at balancere.

Det er baggrunden for, at *Aron – Center for bæredygtigt arbejdsliv* har igangsat udviklingsprojektet *GRO*, der har som mål at udvikle et dialogværktøj, der skal fremme bæredygtige arbejdsliv hos kunst- og kultur-arbejdere.

Projektet består af fire etaper, hvor den første har handlet om at gennemføre en række vækstgruppeforløb. Her har knapt 30 kunst- og kulturarbejdere mødtes i alt seks gange hver fjortende dag for at diskutere samfunds-, organisations- og individmæssige emner, der har indflydelse på et bæredygtigt arbejdsliv. Målet er, at den viden og læring, som deltagerne har opnået, i de tre kommende etaper skal bruges til at udvikle et elektronisk dialogværktøj, som efterfølgende kan anvendes af målgruppen selv.

Billedkunstneren har talt med arbejdslivsforskeren Janne Gleerup, der har været med til at udvikle projektet, samt billedkunstnerne Signe Kejlbo og Kristina Steinbock, der begge har deltaget i vækstgruppeforløbene, for at høre om de udfordringer man kan opleve som kunstner i sit arbejdsliv, og hvordan man kan forsøge at håndtere dem. 

Find grænserne i det grænseløse arbejdsliv

Som kunstner skal man selv finde ud af, hvilke vilkår man vil arbejde under

Janne Gleerup er ansat på RUC og forsker i arbejdsliv, og er som sådan deltager i GRO-projektet. I de seneste år har hun først og fremmest beskæftiget sig med det, man kalder det *prekære* arbejdsmarked, der er kendetegnet ved løse ansættelsesforhold og deraf følgende usikre indtægter og ringe arbejdsforhold. Det er betingelser, der har bredt sig til flere og flere arbejdsområder og faggrupper de seneste år, hvor det kan opleves som en stor forandring for mange, men nok føles knapt så fremmed for en billedkunstner.

”Der er mange typer af udfordringer i et prekært arbejdsliv, og mange af dem ser man også på det kunstneriske område, hvor atypiske vilkår mere eller mindre er præmissen for det kreative arbejde. Men det giver nogle udfordringer, som vi interesserer os for i projektet,” siger Janne Gleerup.

”Vi ser på, om vi kan udvikle viden i samarbejde med dem, der er berørt af det, og på den måde udvikle styrkelsesstrategier, man kan betjene sig af for at navigere bedst muligt i udfordringerne. Vi vil gerne tilbyde redskaber, man kan bruge til at til at afklare med sig selv, hvad det er, man trives med,” siger hun.

Ifølge Janne Gleerup er et vigtigt afsæt for at skaffe sig et bæredygtigt arbejdsliv, at man sætter sig ind i ansættelses- og indtægtsbestemmelser på sit område. Men det er formentlig de færreste skabende kunstnere, der er gået ind i branchen efter på forhånd at have vurderet plusser og minusser.

Modsætningsfyldte forhold

”Arbejdslivet er for mange uforudsigeligt. Man starter med noget, og så bevæger ens karriere sig under indtryk af, hvem og hvad man møder undervejs. Det er sjældent en snorlige karrierevej, og man kan ikke altid forebygge problemer ved at sætte sig ind i vilkårene i branchen. Men det med at finde ud af hvilke rettigheder man har og få overblik over de generelle vilkår i branchen, det er meget vigtigt. Ellers risikerer man at individualisere ansvaret for, at man har et råt arbejdsliv, mens kolleger, som det går godt for, tilsyneladende har taget de rigtige valg. Når man har indsigt i, hvordan vilkårene er objektivt set, så aflaster det den enkelte i forhold til at tage hele skylden selv,” siger hun.

Et andet forhold, som man ifølge Janne Gleerup skal kunne håndtere som kunstner, er balancen mellem at være en ’kunstnerisk udøvende sjæl’ og samtidig klare alle hverdagens praktikaliteter og ikke mindst tænke i indtjening. Det kan være et meget modsætningsfyldt forhold:

”Rigtig mange kunstnere har ikke den der 8-til-16-inddeling af arbejdslivet. Måske er man musiker og spiller om natten. Måske skriver eller komponerer man bedst på skæve tidspunkter, eller tager i sommerhus og arbejder tre uger i streg og derefter ikke laver noget i lige så mange uger. Så kan det være en udfordring at finde grænserne for, hvornår man arbejder, og hvornår man holder fri. Og samtidig skal man finde ud af, hvordan der bliver plads til familieliv, børn i institutioner og måske en ægtefælle, som arbejder som almindelig lønarbejder. Man bliver nødt til at finde et mødested for de her logikker og rytmer,” siger hun.

Det grænseløse arbejde

”Man kan se, at flere og flere lønarbejdere ude på det øvrige arbejdsmarked ved teknologiens hjælp får et mere grænseløst arbejde, for eksempel i form af at man kan arbejde hjemmefra og selv bestemme hvornår. Det giver på den ene side en frihed til at bestemme, om man vil sove eller gå i svømmehallen, og så udsætte arbejdet til et tidspunkt, hvor motivationen er større. Men det åbner også til en grænseløshed, hvor der altid er mulighed for at arbejde, og hvor det er ens eget ansvar at trække grænsen. Man får ikke hjælp af en institution eller ramme omkring en, der siger, at nu er klokken 16, nu stopper vi. De institutionelle rammer aflaster det personlige valg, men dem har man ikke altid i samme grad, i de mere kunstneriske fag, hvor mange arbejder for sig selv, og derfor selv må sætte rammerne,” siger Janne Gleerup.

En tredje ting, der er kendetegnende for det prekære arbejdsliv, er de manglende efteruddannelsesmuligheder. Hvor den almindelige arbejdsplads som regel har afsat midler til efteruddannelse til dens ansatte, må kunstneren selv afsætte tid og penge til formålet, og det betyder i praksis, at lærings- og udviklingsmulighederne er meget ringere:

”Når man skal betale selv, finder man aldrig det rigtigt gode tidspunkt, hvor man ikke skal noget andet,” siger Janne Gleerup.

Selvom kunstnerjobbet møder mange udfordringer, og indimellem ligger langt fra det, man vil betegne som et bæredygtigt arbejdsliv, vil Janne Gleerup ikke være med til at kalde det usundt:

”Men man kan sige, at den samfundsmæssige undervurdering af arbejdets værdi slår igennem i arbejds- og ansættelsesvilkårene, og det betyder, at nogen har det godt, og andre har det mindre godt.”

Find balancen


”Jeg synes, at det er en meget værdifuld branche, selvom dens bidrag til samfundet måske også er lidt miskendt. Vi lever jo i et samfund, hvor ting kun anerkendes, hvis det kan måles og vejes. Kunsten bidrager med nogle kvalitative værdiskabelser, som måske først kan måles på lang sigt, og selvom de ikke kan måles i traditionelle økonomiske systemer,

så skaber de værdi på andre parametre som for eksempel dannelse, livskvalitet og medmenneskelighed,” siger hun.

Noget af den viden og læring om et bæredygtigt arbejdsliv, som skabes i GRO-projektet, skal udmønte sig i et værktøj, der kan hjælpe andre kultur- og kunstarbejdere til at fremme et bæredygtigt arbejdsliv. Og selvom hverken værktøjet eller projektet er færdigt, tør Janne Gleerup godt pege på et par af de ting, som man bør se på, nemlig fællesskaber og struktur:

”Mange undersøgelser viser, at individualisering er med til at øge belastningen. Så hvis man kan finde nogle sammenhænge eller fællesskaber, hvor man kan sparre, dele erfaringer og hjælpe hinanden, så står man bedre. Det kan for eksempel være i ens faglige organisation. Nogle faglige organisationer har især fokuseret på fastansatte lønarbejdere og været mindre gode til at varetage løstansattes rettigheder, men det gælder nok i mindre grad på kunstområdet, hvor sådanne udfordringer ikke er nye” siger hun.

”Hvad angår struktur, så tror jeg tror ikke, at der er et enkelt svar på det. For nogle vil en hård strukturering og langsigtet planlægning være et rigtig godt redskab, det vil skabe en tryghed og forudsigelighed, der gør, at man får luft til det, man gerne vil, og at man ikke bliver overvældet af bekymringer. Og andre vil føle sig kvalt i en sådan strukturering af sit arbejdsliv. Det vigtigste er, at man får fundet en balance mellem de vilkår, man ikke kan fravælge, og sit individuelle temperament,” siger hun.

”Vi har ikke konkluderet noget endnu, men grunden til at vi laver det her værktøj, det er, at man får mulighed for at afklare med sig selv, hvad det er man trives med, og hvor man vil sætte ind for at gøre sit arbejdsliv så bæredygtigt som muligt under de givne vilkår. Det håber vi, at de relevante grupper vil finde brugbart,” siger Janne Gleerup. 

JANNE GLEERUP,
LEKTOR, MA & PHD
Lektor, Institut for
Mennesker og Teknologi, Arbejdsliv,
Læring, Uddannelse og Pædagogik
(LEAP), Center for Aktionsforskning
og Demokratisk Samfundsudvikling
og Center for Arbejdslivsforskning



FOTO Jacob Nielsen

At gøre sit arbejdsliv bæredygtigt er ikke så abstrakt som det lyder

Signe Kejlbo aflyste vores første interviewaf-tale, fordi der pludselig kom en freelanceop-gave indover.

”Ja, det er et vilkår, når man er billed-kunstner,” siger hun.

Signe Kejlbo har været selvstændig si-den 2006. Ikke blot som kunstner, men også som designer og blomsterdekoratør, og det at have sit eget enmands-firma var ikke noget, hun havde tænkt over grundigt på forhånd:

”Efter min uddannelse startede jeg mit eget firma uden egentlig at overveje det, for det blev jeg nødt til, hvis jeg skulle lave en opgave, tænkte jeg. Så jeg har et arbejdsliv, som jeg selv har valgt, men jeg har ligesom bare taget det, som er kommet til mig, og jeg har egentlig aldrig spekuleret over, om jeg havde et sundt arbejdsliv eller ej,” siger hun.

Da hun hørte om GRO-projektet, hørte hun også for første gang nogen tale om ’et bæredygtigt arbejdsliv’.

”Jeg har udviklet mit arbejde og ar-bejdsliv, men ikke været opmærksom på et bæredygtigt arbejdsliv, og først faldt det mig ikke ind, at det vedkom mig. Men på en eller



FOTO Signe Kejlbo i atelier

anden måde tiltalte det mig, og da jeg læste mere om det, syntes jeg, at det lød spændende, og tænkte, at det ville være godt for mig.”

Nyt netværk

Signe Kejlbo valgte derfor at deltage i en vækstgruppe i GRO-projektet, hvor hun sammen med andre kunstnere fra forskellige områder har delt erfaringer, og det har været noget af en øjenåbner:

”Det har været superfedt. Vi har virkelig kunnet bruge hinandens erfaringer og fået en masse ny viden, som man har kunnet tage

”Jeg tænkte ikke over, om mit arbejdsliv var sundt”

med sig i sit daglige arbejde. Grupperne er ophørt nu, og jeg har stor lyst til at fortsætte vores arbejde under andre former, men jeg har under alle omstændigheder fået et netværk, som jeg er meget glad for,” siger Signe Kejlbo, der indimellem har følt sit job ret ensomt, selvom hun også har set store fordele ved at arbejde for sig selv i sit atelier:

”Men jeg har nok ikke været så god til at tilvælge det at netværke i mit arbejde. Siden jeg fik børn, har jeg været mindre opsøgende i forhold til at netværke på grund af manglende tid, og derfor har det været guld værd at komme ind i sådan en gruppe.”

Signe Kejlbo kan nikke genkendende til mange af de udfordringer, der gør sig gældende for det prekære arbejdsliv, for eksempel bekymring for indtjening, jobusikkerhed og vanskeligheden ved at skabe en god struktur, der rummer både arbejdsliv og privatliv.

Vigtigt at sætte grænser

”Efter at have fået børn har jeg øvet mig i at blive mere struktureret. Ellers kan man jo blive ved med at arbejde, og jeg kender alt til følelsen af, at man aldrig bliver helt færdig. Men de senere år, har jeg forsøgt at få de vigtige ting ind i mit liv også, så det hele ikke er fokuseret på arbejde, for det går ikke,” siger hun.

”Penge har været en kilde til stor bekymring i mit arbejdsliv, og er det i perioder stadig. Jeg har vænnet mig til det, men det har taget mig rigtig mange år at tro på, at det nok skal gå. Og jeg er endnu en gang blevet opmærksom på under dette forløb, at man skal finde ud af at sætte sin pris og sine grænser, for man kan godt være tilbøjelig til at gå for langt for at bevare sit job. Siden corona-

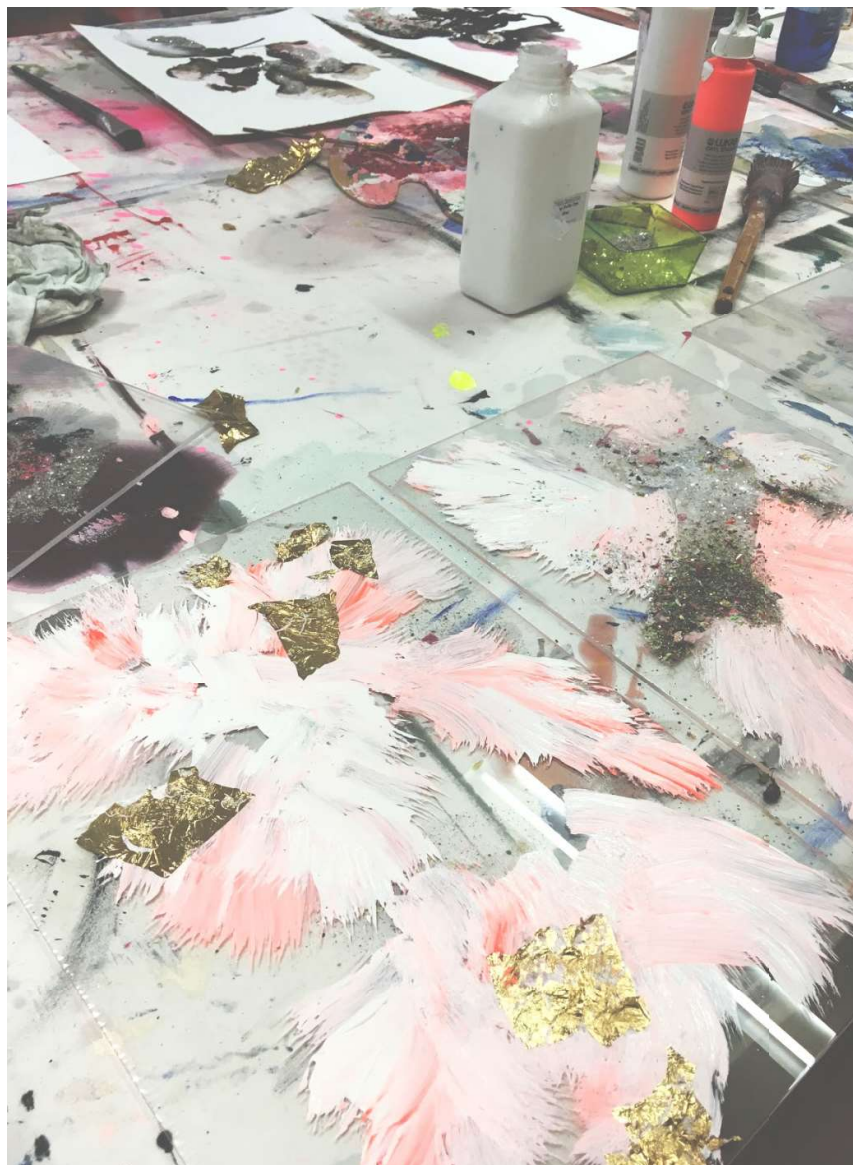


FOTO Signe Kejlbo

nedlukningerne er nogle af mine faste opgaver røget, og så har jeg været nødsaget til at finde flere freelancejobs. Det kan være benhårdt i perioder. Men selvom jeg har betalt til en A-kasse i 16 år, har jeg altid fravalgt at gå på dagpenge, for det er alt for begrænsende, når man har sit eget firma.”

Signe Kejlbo håber, at mange andre vil få øjnene op for, at det er muligt at gøre sit arbejdsliv mere bæredygtigt:

”Det kan lyde abstrakt, men det er i virkeligheden lige til, så jeg kunne godt tænke mig, at der vil komme mere formidling af, hvad det vil sige at have et bæredygtigt arbejdsliv, og hvad man kan gøre for at få det. Det har været meget givende for mig, og derfor håber jeg, at GRO-projektet munder ud i et godt værktøj, så andre også kan få glæde af det. Jeg kan ikke se, hvem det ikke skulle være godt for,” siger hun. 👁

Vi skal være mere åbne for hinanden

Billedkunstnere kunne lære af andre brancher, når det handler om at dele sin viden med hinanden.

”Det ligger hele tiden på lur, det med om man måske skulle finde på noget andet, fordi det kan være enormt hårdt med den her patch-workøkonomi.”

Sådan siger Kristina Steinbock, der, selv om hun er uddannet ved akademierne i både København og Glasgow og har en ganske pæn udstillingsaktivitet og har modtaget flere arbejdslegater, jævnligt har det oppe at vende, om hendes bestræbelser på at holde gang i en kunstnerisk karriere er besværet værd.

”En ting er at skulle opfinde nye værker og udstillingskoncepter, som man jo gør, når man laver kunst, og man så samtidig har en enmands-virksomhed, hvor der hele tiden skal penge ind i de huller, der opstår mellem

legater og arbejde. Dét kan være hårdt. Og det ved jeg også, at mange af mine kolleger er optagede af,” siger hun.

Desværre oplever hun også, at det kan være meget svært at tale med sine billedkunstkolleger om, hvad man lever af.

”Det kan godt være ambivalent for nogen at sige, at man lever af noget helt andet end at være billedkunstner, for det er en kæmpe del af ens identitet. Men når bumpene så kommer med dagpengeperioder, eller man tager et job, der ikke har noget som helst med ens kunstvirksomhed at gøre, så gider man ikke rigtigt stå til en fernisering og sige, at man er billedkunstlærer på sin datters skole, og at det er superhårdt, fordi man mangler pædagogisk erfaring. Man skal være meget tæt på folk, før man tager den samtale, men vi ved jo godt, at vi alle bliver nødt til at have et almindeligt job indimellem” siger Kristina Steinbock.



FOTO Kristina Steinbock

Elsker samarbejdet

At hun gik med i GRO-projektet, hænger et langt stykke hen ad vejen sammen med ønsket om nye perspektiver på det bæredygtige arbejdsliv - noget som kan være svært for hende at opretholde som kunstner, fordi hun i perioder arbejder 24/7 - samt en nysgerrighed på et kollegialt sparringsfællesskab på tværs af de kreative brancher.

”I kunstbranchen mangler vi lidt åbenhed, vi er for eksempel bange for at låne hinanden fondsansøgninger, måske fordi vi er skolet til enmands-processer i atelieret og til at udvikle kunstværker. Igennem min deltagelse i projektet har jeg kunnet se, at andre brancher er bedre til at sparre med hinanden, eller er mere trænet i det” siger hun.

”Jeg arbejder meget med film og med filmbranchen, så jeg ser jo, hvordan folk kan arbejde sammen og har glæde af hinanden. Der kan jeg godt nogle gange komme tilbage til mit atelier og være ensom i den her praksis, fordi jeg elsker at arbejde sammen med andre mennesker. I mine film er det så fantastisk at kunne hyre folk ind, som kan noget helt specifikt, og som kommer med gode ideer til samarbejdet og det færdige kunstværk. Og den slags samarbejder passer så godt til mig, at jeg blandt andet har haft mod til at kaste mig ud i at være projektleder i et stort EU-projekt,” siger Kristina Steinbock.

Kristina Steinbock, *DIVINE DECADENCE DARLING*, video 2020.




”Sammen med projektet har det også hjulpet mig til at få struktur på mit arbejde. Hvis man ikke har struktur, kan man godt have svært ved at tage hjem og holde fri med god samvittighed, når man har følelsen af, at dagen mest har bestået af tanker og refleksioner, men intet konkret kunstværk. Ellers begynder man at sidde og arbejde derhjemme om aftenen,” siger hun.

Bruger erfaringen bredt

”Nogen vil selvfølgelig sige, at der er en stor frihed i kunstnerjobbet, fordi det ikke foregår fra 8 til 16. Men der er mange, der ikke ville kunne holde til at have tre forskellige kasketter på hver dag, som jeg ofte har. Og det er en svær følelse ikke at vide, om man har økonomi til at komme til tandlæge om to måneder. På akademiet er man privilegeret ved at være lukket inde i en boble af fantastisk kreativitet, så når man er færdig, er mange uvidende om, hvordan man kører en enmandsvirk-

somhed. Men når det er sagt, kunne jeg ikke forestille mig ikke at være i den kunstneriske branche. Jeg forsøger bare at bruge min erfaring i forskellige typer jobs, som for eksempel adjunkt i billedkunst på HF, som jeg også har været.”

Når Kristina Steinbock i sidste ende alligevel altid når frem til, at det er besværet værd at holde gang i sin kunstneriske karriere, så er det fordi, hun finder sit job meningsfuldt, og at hun er med til at gøre en forskel:

”I mine værker har jeg arbejdet med folk med funktionsnedsættelser i mange år, og det giver mig så meget, at jeg næsten bliver rørt over at tale om det. Jeg føler, at jeg er blevet en oversætter for dem. Jeg har et visuelt blik, og er æstetisk trænet, så jeg synes selv, at jeg laver nogle fantastisk flotte værker for nogen mennesker, som ikke altid har taletid som alle mulige andre. Det giver mig utrolig meget, et livsperspektiv. Den oversætterfunktion, ville jeg ikke kunne undvære,” siger hun. 

OM GRO

GRO er et udviklingsprojekt om at skabe bæredygtige arbejdsliv for kunst- og kulturarbejdere.

Projektet er udviklet af Aron – Center for bæredygtigt arbejdsliv i samarbejde med:

- Janne Gleerup, lektor og forsker på Roskilde Universitet på Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling og Center for Arbejdslivsforskning
- Ulrik Gensby, ph.d. og arbejdslivsforsker, udviklingskonsulent og partner i TeamArbejdsliv
- DKR – Dansk Kunstnerråd
- Øvrige fagekspertter

De to forskere i projektet har peget på otte temaer, der har indflydelse på et bæredygtigt arbejdsliv: Mental sundhed, arbejdsmarkedets rammer og normer, faglighed og kreativ skabelse, omsorgsfuldhed og verdensbidrag, sund krop, familie, fritid og arbejdsliv, forretning og salg, samt identitet og værdier.

Projektet er støttet af Velliv Foreningen.

Fase 1 løber fra august 2021 til juli 2022. Opnå yderligere midler til projektet vil fase 2, 3 og 4 løbe fra oktober 2022 til december 2023.